

УДК 342.7+341.231.14

DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2022.02.02>

Бобровник Денис Олександрович,
кандидат економічних наук,
докторант Інституту законодавства
Верховної Ради України
ORCID 0000-0002-1142-6926
Bobrovnyk@ukr.net

Борисов Денис Олександрович,
аспірант кафедри публічного управління
та інноваційного менеджменту
НУБіП України
ORCID 0000-0002-1118-8358
borysov@ukr.net

ЕВОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Анотація

Визначаючи глобалістський потенціал територіальної громади (ТГ), треба розуміти, що в його основі лежать знання, вміння та навички її членів-жителів, а також сформованих нею органів місцевого самоврядування (представницьких і виконавчих), включаючи всі інші органи та суб'єкти системи місцевого самоврядування, щодо захисту екзистенційних настанов існування, функціонування та розвитку ТГ в умовах глобальних впливів та змін. При цьому враховуються її власні індивідуальні, а також групові та колективні коопераційні можливості як на рівні власної держави, так і за кордоном, з метою захисту свого локального простору життєдіяльності, історико-географічної ідентичності, настанов індивідуального та колективного менталітету, відповідних сталих форм соціального життя і соціальної практики, що засновані на відповідних морально-етичних цінностях ТГ.

Мета статті: узагальнити й дослідити еволюцію міжнародних правових стандартів в контексті глобалізаційного впливу на формування територіальних громад.

Наукова новизна полягає у виявленні тенденцій у сфері формування міжнародно-правових стандартів (МПС) ТГ в умовах глобалізації за напрямками: права людини, місцеве самоврядування (МСВ); формування та реалізація методологічних та технологічних настанов глобального конституціоналізму. Це буде сприяти активізації процесів становлення, формування і посилення глобалістського потенціалу ТГ.

Висновки. Деякі міжнародні стандарти продовжують бути лише декларативними для суспільства України завдяки тому, що:

- а) по-перше, міжнародні договори, в яких вони містяться, ще не підписано нашою державою;
- б) по-друге, підписання деяких з міжнародних договорів, що містять міжнародні стандарти, сьогодні практично неможливо, враховуючи те, що запозичення їх національним законодавством призведе до порушень балансу законодавчих імперативів і координат, що склалися в національному конституційному праві;
- в) по-третє, велику проблему становлять питання забезпечення реалізації МПС в сфері МСВ, що вже підписані Україною і запозичені її системою національного законодавства, але не можуть бути реалізованими, враховуючи їх внутрішню суперечливість з положеннями чинної Конституції України;
- г) по-четверте, такою ж великою проблемою залишається амбівалентне відношення політичної еліти держави до інституту МСВ, яке, на відміну від його конституційної легалізації та відповідної позитивної легітимациї в суспільстві, залишається неоднозначним і невизначеним.

Ключові слова: місцеве самоврядування, глобалізація, міжнародні правові стандарти, механізми державного управління.

Bobrovnyk Denys O.,
PhD in Economics, Doctoral Candidate
of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine
ORCID 0000-0002-1142-6926
Bobrovnyk@ukr.net

Borysov Denys O.,
Postgraduate student of the Department of
Public Administration and Innovation Management
of the National University of Life and
Environmental Sciences of Ukraine
ORCID 0000-0002-1118-8358
borysov@ukr.net

EVOLUTION OF INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION INFLUENCE ON THE TERRITORIAL COMMUNITIES FORMATION

Abstract

Determining the globalist potential of the territorial community (TC), it should be understood that it is based on the knowledge, skills and abilities of its members, as well as local self-government bodies (representative and executive), including all other bodies and actors of local self-government, protection of existential guidelines for the existence, functioning and development of TC in the context of global influences and changes. This takes into account its own individual, as well as group and collective cooperation opportunities both at the level of its own state and abroad, in order to protect its local living space, historical and geographical identity, guidelines for individual and collective mentality, relevant sustainable forms of social life and social practices based on relevant moral and ethical values of TC.

The purpose of the article is to summarize and study the evolution of international standards in the context of globalization impact on the formation of territorial communities.

The scientific novelty is to identify trends in the field of international legal standards (ILS) of the TC in the context of globalization in the areas of: human rights, local government; formation and implementation of methodological and technological guidelines of global constitutionalism. This will help intensify the processes of formation and strengthening of the globalist potential of TC.

Conclusions: *Some international standards continue to be only declarative for the society of Ukraine due to the fact that:*

a) first, the international treaties in which they are contained have not yet been signed by our state;

b) secondly, the signing of some of the international treaties containing international standards is almost impossible today, given that borrowing them from national legislation will lead to violations of the balance of legislative imperatives and coordinates that have developed in national constitutional law;

c) thirdly, a major problem is the implementation of the ILS, which is already signed by Ukraine and borrowed from its system of national legislation, but can not be implemented, given their internal conflict with the provisions of the current Constitution of Ukraine;

d) fourth, the ambivalent attitude of the political elite of the state to the institution of local government remains the same big problem, which, in contrast to its constitutional legalization and the corresponding positive legitimacy in society, remains ambiguous and uncertain.

Key words: *local self-government, globalization, international legal standards, mechanisms of public administration.*

Постановка проблеми. Одним із найбільш яскравих та цікавих проявів правової глобалізації – новітньої та сучасної форми загальної глобалізації – виступає феноменологія міжнародних правових стандартів (далі – МПС). Це новий феномен міжнародного договірного права (причому як «м'якого» – *soft law*, так і класичного), що є суттєвим підтвердженням: по-перше, єдиних тенденцій у розвитку, вдосконаленні, трансформації правових систем держав-членів міжнародного співтовариства; по-друге, їх конвергенції; по-третє, їх технологічно-логістичної уніфікації та стандартизації, що призводить до виникнення спільного, а згодом і єдиного, оптимального, універсально-глобального правового простору відносно найважливіших питань міжнародного міждержавного співробітництва. До кола таких питань, насамперед, відноситься співробітництво держав у сфері прав і свобод людини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Доктринальні дослідження в рамках проблематики МПС стосуються таких її аспектів: міжнародних стандартів прав людини (О. В. Зайчук, Н. І. Карпачова, Н. М. Оніщенко, М. П. Орзіх, П. М. Рабінович, О. М. Руднева, Р. А. Мюллерсон, П. Сігарт, В. Я. Тацій та ін.), міжнародних стандартів у сфері формування та діяльності органів державної влади (О. М. Овчаренко, О. А. Оніщенко, Н. С. Пузірна, В. І. Саранюк та ін.), міжнародних стандартів місцевого самоврядування (М. О. Баймуратов, І. В. Балабанова, О. В. Батанов, В. С. Журавський, О. Л. Копиленко, О. О. Кравець, І. М. Мищак та ін.), міжнародних виборчих стандартів (Ю. Б. Ключковський, Ю. С. Шемшученко, Н. Г. Шукліна, Л. П. Юзьков, А. І. Ющик та ін.) тощо.

Метою статті є узагальнення та дослідження еволюції міжнародних стандартів у контексті глобалізаційного впливу на формування територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Нормативними засадами глобального конституціоналізму, що сприймається всіма державами міжнародної співдружності держав, виступають настанови Статуту ООН 1945 року, Статуту Міжнародного суду ООН 1945 року, відповідні положення Загальної декларації прав людини 1948 року, резолюцій Генеральної Асамблеї ООН, що закріплюють загальні міжнародно-правові обов'язки держав щодо

визнання, реалізації, охорони, захисту, гарантування прав і свобод людини на рівні конкретної держави через їх закріплення в національному конституційному законодавстві.

Враховуючи історичну ретроспективу, більшість дослідників вважають першим міжнародним стандартом МСВ ст. 21 Загальної декларації прав людини ООН 1948 року, в якій закріплюється право кожної людини брати участь у керуванні державою безпосередньо і за допомогою обраних вільно представників (у контексті інтерпретації рівнів публічної влади). Із цим твердженням не можна не погодитись.

У 1969 році ГА ООН схвалила Декларацію суспільного прогресу та розвитку [1], де наголошувалося на необхідності втілювати в державах-членах ООН закони, які гарантують ефективність участі елементів суспільства у здійсненні національних програм і планів соціально-економічного розвитку. Згодом Міжнародна спілка місцевих влад на своєму Міжнародному конгресі в м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія) 23–26 вересня 1985 року схвалила Всесвітню Декларацію місцевого самоврядування [2]. Цей акт проголошується для всіх націй єдиним стандартом, до якого варто прагнути для досягнення ефективного демократичного процесу, поліпшуючи добробут населення держави.

Потрібно зазначити, що на європейському континенті МПС МСВ були фактично започатковані у 1949 році, коли була створена Рада Європи (далі – РЄ). Ця міжнародна міжурядова регіональна організація, членами якої є 47 держав, тоді затвердила свій Статут [3], що закріпив обов'язок кожної держави-члена РЄ в обов'язковому порядку визнавати принципи верховенства права і здійснення прав і свобод людини. Цей обов'язок торкається і всіх осіб, що перебувають під її юрисдикцією. Крім того, у статуті всіляко підтримується ідея постійної ефективної співпраці у досягненні цієї мети Ради Європи.

Цей міжнародний акт фактично є міжнародно-правовим підґрунтям для виникнення стандартів МСВ, з урахуванням домінування принципів верховенства права та фіксації виникнення єдиного правового простору в рамках відповідної сфери міжнародного співробітництва держав.

Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між тери-

торіальними общинами або властями (англ. *European Outline Convention on Transfrontier Cooperation between Territorial Communities or Authorities*) була підписана в Мадриді (Іспанія) 1980 року [4]. У ній, виходячи з назви, закріплювалися не лише основоположні принципи прикордонного співробітництва територій суміжних держав на підставі історичних, економічних та культурологічних стосунків між ними, але й визначалися основні напрями співробітництва між ними, враховуючи й сталі форми життєдіяльності людини в межах ТГ та набуті нею габітуси (сукупності соціальних практик).

Отже, ця Конвенція стала першим міжнародним профільним документом макро-регіонального характеру, в якому містилися міжнародні стандарти у цій сфері. Міжнародне співробітництво місцевої влади мало вихід на вирішення важливих питань локального розвитку та співпраці територій держав-підписантів та ТГ, які функціонували в них.

У 1969 році Рада Європи, засновуючись на Статуті та на доробку Постійної Конференції місцевих влад в Європі (одного з основоположних органів РЄ), почала створювати перший узагальнюючий міжнародний акт щодо місцевого самоврядування – Європейську хартію місцевого самоврядування (англ. *European Charter of Local Self-Government*) [5]. Цей процес тривав 17 років. Отже, РЄ була, по суті, єдиною міжнародною організацією, яка, спираючись на свої статутні настанови, змогла безпосередньо займатися цим питанням.

У 1985 році Хартія була схвалена 23 державами та відкрита до підписання державами-членами РЄ з 15 жовтня 1985 року. Чинності Хартія набула з 1 вересня 1988 року. Враховуючи її особливе значення, сьогодні вчені визначають її як традиційний стандарт місцевої демократії для держав-членів Ради Європи. Ба більше, сьогодні Хартія місцевого самоврядування є еталоном у вирішенні подібних питань для всіх держав-членів Європейського Союзу, бо вони одночасно є державами-членами РЄ. Цей документ – один із суттєвих результатів інтеграційних процесів, які відбувались у Західній Європі, бо містить не тільки загальні принципи становлення та розвитку системи МСВ у демократичній державі, серед яких принципи організаційної, нормативної, компетенційної, фінансової са-

мостійності органів МСВ, а й фактично засади формування, існування і функціонування ТГ, серед яких презумпція верховенства рішення ТГ та забезпечення її реальної ресурсної спроможності. Останні базуються на наведених принципах самостійності МСВ (організаційної, нормативної, компетенційної, фінансової) у вирішенні питань місцевого значення. На сучасному етапі демократичного реформування Хартія не тільки співвідносить, але й створює, формує, регулює європейський правовий простір всієї муніципальної діяльності, в основі якої лежить функціонування ТГ. Крім того, це найбільш сучасна концепція місцевого самоврядування, що заснована на пріоритетному існуванні в його межах територіальної людської спільноти [22].

Однак Європейська хартія місцевого самоврядування хоча й найяскравіший, але не поодиноким приклад діяльності держав-членів РЄ в розробці європейських стандартів МСВ, якими регулюються різні аспекти існування і функціонування ТГ. Свій внесок у цей процес внесли й інші міжнародні міжурядові організації. Отже, сьогодні функціонують:

- Європейська хартія урбанізму, робота над якою розпочалась у 1980 році, а завершилася у 1993 році. Розроблена і прийнята вона була Постійною конференцією місцевих і регіональних влад РЄ, та торкається найважливіших питань існування самих великих ТГ – громад міст та міських агломерацій у контексті їх сталого розвитку і довгострокового планування. Була оновлена в 2008 року під назвою Європейська Хартія міст II (Маніфест нової урбаністики) [6];

- Європейська Декларація міських прав, прийнята на пленарній сесії Постійної конференції місцевих і регіональних влад РЄ (1992) [7]. Стосується прав ТГ та обраних ними органів місцевого самоврядування щодо формування і організації відповідного простору життєдіяльності в межах міст;

- Європейська хартія регіонального/просторового планування (англ. *European Regional Spatial Planning Charter*) також відома як «Торремолінська хартія» (англ. *Torremolinos Charter*) (1983) [8], що була прийнята на Європейській конференції міністрів держав-членів Ради Європи, відповідальних за регіональне планування. Стосується питань планування розвитку територій, на яких існують та функціонують відповідні ТГ;

- Конвенція про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні (англ. *Convention on the Participation of Foreigners in Public Life at Local Level*) (1992) [9], яка була прийнята державами-членами Ради Європи, однак все ще не набрала для них чинності. Присвячена фактично питанням формування і реалізації правосуб'єктності, в тому числі і політичної, фізичних осіб, що не мають правовий стан громадянства патримоніальної держави, в різних сферах життєдіяльності на рівні ТГ;

- Європейська хартія про участь молоді в муніципальному та регіональному житті (1994), прийнята з ініціативи Конгресу місцевих і регіональних влад РЄ, в який трансформувалась відповідна Конференція. Сьогодні діє Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті (англ. *Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life*) від 21 травня 2003 року [10]. Вона присвячена актуальним питанням функціонування в межах ТГ молоді як майбутнього людської популяції;

- Декларація принципів місцевого самоврядування у державах-членах СНД (1994) [11];

- Стамбульська декларація з питань населених пунктів (1996) [12];

- Європейська хартія регіонального самоврядування, що розроблена і прийнята у рамках РЄ (1999) [13];

- Європейська конвенція про ландшафти, розроблена Конгресом місцевих і регіональних влад Європи, прийнята РЄ 20 жовтня 2000 року [14].

Наведені вище міжнародно-правові акти також торкаються різних важливих аспектів організації життєдіяльності ТГ (організаційних, просторових, колективного значення) як базової територіальної людської спільноти, в межах якої людина здійснює свій життєвий цикл.

Треба наголосити на тому, що системний аналіз наведених міжнародних документів дав змогу погодитись із доктринальною позицією вітчизняного дослідника Батанова О. В., який:

- по-перше, пов'язує з фактом регламентації міжнародного співробітництва ОМСВ як сам факт формування таких МПС, так і факт їх особливостей як міжнародних договірних актів;

- по-друге, автор, визначаючи правову природу МПС, стверджує, що вони виникають на основі формування спільно вироблених державами принципів підходів з тієї самої проблематики, як міжнародно-легальні принципи становлення, функціонування та розвитку інституту МСВ у конкретних державах;

- по-третє, зазначається, що такий стан справ має важливе значення у внутрішньодержавному та в міжнародному аспектах, бо така діяльність держав у профільній сфері характеризується глобалізацією і одночасною актуалізацією предметів правового регулювання [15].

Застосування відповідних доктринальних підходів до розуміння ролі і значення ТГ у житті конкретної людини, локального суспільства, держави та міжнародного співтовариства підкреслює наявність та посилення тенденцій формування глобалістського потенціалу первинно-інституційної територіальної людської спільноти.

Вважаємо доцільним відзначити, що в рамках діяльності РЄ також було прийнято низку міжнародних документів «м'якого права», які стосуються окремих аспектів здійснення демократії на рівні МСВ. У їх реалізації беруть безпосередню участь жителі-члени ТГ, що входять до складу електорального корпусу. До таких актів можна віднести чотири Кодекси, ухвалені в різні роки, що містять найбільш ефективні практики в окремо взятих сферах демократії на рівні МСВ:

1) Кодекс належної практики у виборчих справах, ухвалений Венеційською Комісією 18–19 жовтня 2002 року (англ. *Code of Good Practice in Electoral Matters: Guidelines and Explanatory Report*) [16];

2) Кодекс належної практики щодо референдумів (англ. *Code of Good Practice on Referendums*) [17], ухвалений Радою з демократичних виборів 16 грудня 2006 року та Венеційською Комісією 16–17 березня 2007 року;

3) Кодекс належної практики щодо політичних партій (англ. *Code of Good Practice in the field of Political Parties*) [18], ухвалений Венеційською Комісією 12–13 грудня 2008 року;

4) Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень (англ. *Code of Good Practice for*

Civil Participation in the Decision Making Process) [19], ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій РЕ на засіданні 1 жовтня 2009 року.

Системний аналіз наведених документів дає змогу стверджувати, що, по-перше, вони суттєво впливають на формування політичної правосуб'єктності громадян-членів ТГ в частині її розширення та вдосконалення; по-друге, вони сприяють формуванню політичної і одночасно громадянської правосуб'єктності інших членів ТГ – фізичних осіб, що володіють іншим правовим станом (за умови підписання Україною Конвенції про участь іноземців у громадському житті на місцевому рівні 1992 року); по-третє, вони в перспективі можуть бути перетворені в МПС за умови включення їх норм повністю або частково в міжнародні регіональні угоди зі спеціальних питань; по-четверте, враховуючи наявність великої кількості МПС, що торкаються найважливіших аспектів формування та діяльності органів публічної влади, включаючи й органи місцевого самоврядування, а також широкого кола міжнародно-правових зобов'язань держав-підписантів відповідних міжнародно-правових актів договірної характеру, наведені документи сприятимуть активізації процесів посилення глобалістського потенціалу ТГ. Крім того, активізуються процеси участі громадян у місцевому управлінні [20] та контроль громади за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування [21].

Висновки. Резюмуючи, можна зазначити, що яскравим свідченням становлення глобалістського потенціалу ТГ виступають відповідні проблеми, з якими стикаються держави під час виконання міжнародних договірних норм, що виступають МПС МСВ. Прикладом може слугувати Україна: враховуючи те, що наша держава є активним учасником загальносвітових інтеграційних процесів, вона включила у конституційно-правове регулювання національної сфери МСВ значну кількість МПС про МСВ, що містяться в міжнародних договорах, підписаних нею, використовуючи механізм національної імплементації норм міжнародного права до чинного національного конституційного законодавства.

Але потрібно констатувати й те, що деякі міжнародні стандарти продовжують бути

лише декларативними для суспільства України завдяки тому, що:

- по-перше, міжнародні договори, в яких вони містяться, ще не підписано нашою державою;

- по-друге, підписання деяких з міжнародних договорів, що містять міжнародні стандарти, сьогодні практично неможливо, оскільки запозичення їх національним законодавством призведе до порушень балансу законодавчих імперативів і координат, що склалися в національному конституційному праві;

- по-третє, проблему становлять питання забезпечення реалізації МПС у сфері МСВ, що вже підписані Україною і запозичені її системою національного законодавства, але не можуть бути реалізованими, враховуючи їх внутрішню суперечливість із положеннями чинної Конституції України;

- по-четверте, проблемою залишається амбівалентне відношення політичної еліти держави до інституту МСВ, яке, поряд із його конституційною легалізацією та відповідною позитивною легітимацією в суспільстві, залишається неоднозначним і невизначеним.

Список використаних джерел:

1. Декларация социального прогресса и развития : принята Резолюцией 2542 (XXIV) Генеральной Ассамблеи ООН от 11 декабря 1969 года. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_116#Text (Дата звернення: 07.12.2021).

2. Всесвітня декларація місцевого самоврядування (1985). URL: https://pidru4niki.com/15931106/pravo/vsesvitnya_deklaratsiya_mistseвого_samovryaduvannya (Дата звернення: 07.12.2021).

3. Статут Ради Європи (1949). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text (Дата звернення: 07.12.2021).

4. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (1980). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106#Text (Дата звернення: 07.12.2021).

5. Європейська хартія місцевого самоврядування (1985). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (Дата звернення: 07.12.2021).

6. European Urban Charter II Manifesto for a new urbanity. Adopted by the Congress

on the occasion of its 15th Plenary Session in Strasbourg on 29 May 2008. URL: <https://rm.coe.int/european-urban-charter-ii-manifesto-for-a-new-urbanity/168071a1b5> (Дата звернення: 07.12.2021).

7. Європейська Декларація міських прав: прийнята на пленарній сесії Постійної конференції місцевих і регіональних влад РЄ (березень, 1992 року). Рада Європи, 1992. 16 с.

8. European Regional Spatial Planning Charter Torremolinos Charter, adopted on 20 May 1983 at Torremolinos (Spain). Council of Europe; European Conference of Ministers Responsible for Regional Planning. Strasbourg. 1984. URL: <https://www.worldcat.org/title/european-regional-spatial-planning-charter-torremolinos-charter-adopted-on-20-may-1983-at-torremolinos-spain/oclc/254970256> (Дата звернення: 07.12.2021).

9. Convention on the Participation of Foreigners in Public Life at Local Level. Strasbourg, 5.II.1992. URL: <https://rm.coe.int/168007bd26> (Дата звернення: 07.12.2021).

10. Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life (23.V.2003). URL: <https://www.coe.int/en/web/youth/-/revised-european-charter-on-the-participation-of-young-people-in-local-and-regional-life> (Дата звернення: 07.12.2021).

11. Декларація о принципах місцевого самоуправління в государствах-участниках Содружества (29 октября 1994 года). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_323#Text (Дата звернення: 07.12.2021).

12. Стамбульська декларація з населених пунктів від 14.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_508#Text (Дата звернення: 07.12.2021).

13. Європейська хартія регіонального самоврядування, що розроблена і прийнята у рамках РЄ (1999 рік) та відкрита для підписання державами-членами. РЄ, 2010. 18 с.

14. Європейська конвенція про ландшафти, розроблена Конгресом місцевих і регіональних влад Європи, прийнята РЄ (20 жовтня 2000 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_154#Text (Дата звернення: 07.12.2021).

15. Батанов О. В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Украї-

ні: Монографія / За заг. ред. В. Ф. Погорілка. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 512 с.

16. Code of Good Practice in Electoral Matters: Guidelines and Explanatory Report, CDLAD(2002)023rev. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDLAD\(2002\)023rev2-cor-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDLAD(2002)023rev2-cor-e) (Дата звернення: 07.12.2021).

17. Code of Good Practice on Referendums, CDL-AD (2007) 008rev. URL: <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDLAD%282007%29008-e> (Дата звернення: 07.12.2021).

18. Code of Good Practice in the field of Political Parties, CDL-AD (2009) 002. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLAD\(2009\)002-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLAD(2009)002-e) (Дата звернення: 07.12.2021).

19. Code of Good Practice for Civil Participation in the Decision Making Process, CONF/PLE(2009)CODE1. URL: <https://www.coe.int/en/web/ingo/civil-participation> (Дата звернення: 07.12.2021).

20. Мищак І. М. Законодавче забезпечення місцевого самоврядування в Україні та перспективи його удосконалення. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 1. С. 54–57.

21. Мищак І. М. Механізми контролю громади за діяльністю депутатів місцевих рад в Україні та Польщі (порівняльно-правовий аналіз). *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 1. С. 56–61.

22. Kopylenko Oleksander, Baimuratov Mykhailo and Gryshova Inna. The Phenomenon of Leadership in the Municipal Authority in Ukraine. In: *Strielkowski W. Sustainable Leadership for Entrepreneurs and Academics. Springer Proceedings in Business and Economics*. Springer, 2018. P. 151–162.

References:

1. General'naia Assambleia OON. (1969). *Deklaratsiya sotsial'nogo progressa i razvitiya: prinyata Rezolyutsiyey 2542 (XXIV) ot 11 dekabrya 1969 goda*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_116#Text (Last accessed: 07.12.2021) [in Russian].

2. *Vsesvitnyia deklaratsiya mistsevoho samovryaduvannya*. (1985). URL: https://pidru4niki.com/15931106/pravo/vsesvitnyia_

deklaratsiya_mistsevogo_samovryaduvannya (Last accessed: 07.12.2021) [in Ukrainian].

3. *Statut Rady Yevropy*. (1949). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text (Last accessed: 07.12.2021) [in Ukrainian].

4. *Yevropeys'ka ramkova konventsiya pro transkordonne spivrobotnytstvo mizh terytorial'nymy obshchynamy abo vlastyamy*. (1980). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106#Text (Last accessed: 07.12.2021) [in Ukrainian].

5. *Yevropeys'ka khartiya mistsevoho samovryaduvannya*. (1985). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (Last accessed: 07.12.2021) [in Ukrainian].

6. *European Urban Charter II Manifesto for a new urbanity*. (2008). Adopted by the Congress on the occasion of its 15th Plenary Session in Strasbourg on 29 May 2008. URL: <https://rm.coe.int/european-urban-charter-ii-manifesto-for-a-new-urbanity/168071a1b5> (Last accessed: 07.12.2021).

7. *Yevropeys'ka Deklaratsiya mis'kykh prav*. (1992). Pryynyata na plenarniy sesiyi Postiynoyi konferentsiyi mistsevykh i rehional'nykh vlad RYe (berezen', 1992 roku). Rada Yevropy, 16 s. [in Ukrainian].

8. *European Regional Spatial Planning Charter Torremolinos Charter*, adopted on 20 May 1983 at Torremolinos (Spain). Council of Europe; European Conference of Ministers Responsible for Regional Planning. Strasbourg. 1984. URL: <https://www.worldcat.org/title/european-regional-spatial-planning-charter-torremolinos-charter-adopted-on-20-may-1983-at-torremolinos-spain/oclc/254970256> (Last accessed: 07.12.2021).

9. *Convention on the Participation of Foreigners in Public Life at Local Level*. Strasbourg, 5.II.1992. URL: <https://rm.coe.int/168007bd26> (Last accessed: 07.12.2021).

10. Revised *European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life* (23.V.2003). URL: <https://www.coe.int/en/web/youth/-/revised-european-charter-on-the-participation-of-young-people-in-local-and-regional-life> (Last accessed: 07.12.2021).

11. *Deklaratsiya o printsipakh mestnogo samoupravleniya v gosudarstvakh-uchastnikakh Sodruzhestva*. (29 oktyabrya 1994 goda). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_323#Text (Last accessed: 07.12.2021) [in Russian].

12. *Stambul's'ka deklaratsiya z naselenykh punktiv* (14.06.1996 r.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_508#Text (Last accessed: 07.12.2021) [in Ukrainian].

13. *Yevropeys'ka khartiya rehional'noho samovryaduvannya*, shcho rozroblena i pryynyata u ramkakh RYe (1999 rik) ta vidkryta dlya pidpysannya derzhavamy-chlenamy. RYe, 2010. 18 s. [in Ukrainian].

14. *Yevropeys'ka konventsiya pro landshafty*, rozroblena Konhresom mistsevykh i rehional'nykh vlad Yevropy, pryynyata RYe (20 zhovtnya 2000 roku). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_154#Text (Last accessed: 07.12.2021) [in Ukrainian].

15. Myshchak, I. M. (2013). Zakonodavche zabezpechennia mistsevoho samovriaduvannya v Ukraini ta perspektyvy yoho udoskonalennia. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1, 54–57 [in Ukrainian].

16. Myshchak, I. M. (2016). Mekhanizmy kontroliu hromady za diialnistiu deputativ mistsevykh rad v Ukraini ta Polshchi (porivnialno-pravovyi analiz). *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 1, 56–61 [in Ukrainian].

17. Kopylenko, Oleksander, Baimuratov, Mykhailo and Gryshova, Inna (2018). The Phenomenon of Leadership in the Municipal Authority in Ukraine. In: *Strielkowski W, Sustainable Leadership for Entrepreneurs and Academics. Springer Proceedings in Business and Economics*. Springer, 151–162.

Стаття надійшла до редакції 15 січня 2022 р.